

Kułak, Aneta

**Modernistyczny Dom Ludowy w Supraślu
laureatem konkursu Generalnego
Konserwatora Zabytków**

"Biuletyn Konserwatorski Województwa
Podlaskiego", 22, 2016, s. 232, 233-240

Zdigitalizowano w ramach projektu pn. Budowa platformy "Podlaskie Czasopisma Regionalne", dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki” Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (umowa SONB/SP/465121/2020).

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Udostępniono do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

1. Supraśl, Dom Ludowy. Wnętrze – frontowa klatka schodowa, stan po remoncie. Fot. Aneta Kułak, luty 2016.
Supraśl, Folk House. Interior – front staircase, state after renovation. Photo: Aneta Kułak, February 2016.

ANETA KUŁAK
Białystok

Modernistyczny Dom Ludowy w Supraślu laureatem konkursu Generalnego Konserwatora Zabytków

„Zabytek Zadbany” to ogólnopolski konkurs Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków. Za jego realizację odpowiadał Narodowy Instytut Dziedzictwa. Konkurs „Zabytek Zadbany” adresowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego cel to promocja opieki nad zabytkami przez wyróżnienie wzorowo prowadzonych prac konserwatorskich i najlepszych rozwiązań użytkowania obiektów zabytkowych.

Ogłoszenie wyników i wręczenie nagród w konkursie Generalnego Konserwatora Zabytków „Zabytek Zadbany 2016” odbyło się 20 kwietnia br. podczas uroczystej gali obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w Zakopanem. Organizatorem wydarzenia był Narodowy Instytut Dziedzictwa wraz z Miastem Zakopane. Wśród zaproszonych gości byli m.in. przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, środowiska konserwatorskie, specjaliści od ochrony zabytków, przedstawiciele środowisk naukowych i opiniotwórczych, osoby zasłużone kulturze i ochronie zabytków. Tegoroczna nagroda w kategorii specjalnej: Architektura i konstrukcje drewniane, została przyznana Domowi Ludowemu w Supraślu (województwo podlaskie).

Jury doceniło kompleksowe prace konserwatorskie, służące przywróceniu, w miarę możliwości, pierwotnej funkcji zabytku i jego cech stylowych. Ostateczny efekt prac jest korzystny nie tylko dla unikalnego obiektu modernistycznej architektury drewnianej, ale także dla jego najbliższego otoczenia i historycznego obrazu całej miejscowości. Nagrodę z rąk GKZ dr Magdaleny Gawin oraz dyrektor NID prof. Małgorzaty Rozbickiej odebrał pracownik supraskiego magistratu Robert Wojciech Chebdiński.

Budowa Domu Ludowego im. Mariana Zyndram-Kościałkowskiego w Supraślu została ukończona w 1935 roku, a jego uroczyste poświęcenie z udziałem

2. Supraśl, Dom Ludowy. Widok od ul. Piłsudskiego (wsch.), stan po remoncie.

Fot. Joanna Kotyńska-Stetkiewicz, czerwiec 2016.

Supraśl, Folk House. View from Piłsudskiego Street (east), state after renovation.

Photo: Joanna Kotyńska-Stetkiewicz, June 2016.

ówczesnego ministra spraw wewnętrznych i późniejszego premiera, którego imię otrzymał obiekt, odbyło się 5 września 1936 roku. Kościalkowski, który w latach 1930-1934 piastował urząd wojewody białostockiego, był postacią niezwykle zasłużoną dla Białostocczyzny oraz gorącym wielbicielem Supraśla. Projekt obiektu sporządził Jarosław Giryn, znany i ceniony architekt, budowniczy m.in. Domu Ludowego im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Białymstoku (obecnie Teatr Dramatyczny im. Aleksandra Węgierki). Budynek jednak nigdy nie został wykończony zgodnie z projektem, był zaś wielokrotnie remontowany w sposób, który zacierał jego cechy stylowe i obniżał wartość artystyczną. W Domu Ludowym miały miejsce najważniejsze imprezy społeczne i kulturalne miasta. Występowali w nim aktorzy lokalni i przyjezdni (m.in. zespół warszawskiej „Reduty”), odbywały się zebrania w ważnych dla społeczeństwa sprawach. Dom Ludowy był centrum kulturalno-oświatowym nie tylko Supraśla, ale i okolic. W czasie wojny został przez niemieckich i sowieckich okupantów zdewastowany. Po II wojnie światowej działalność rozpoczęło tu kino „Jutrzenka”, funkcjonował też m.in. Urząd Stanu Cywilnego, gabinet dentystryczny i restauracja „Alkierz”.

3. Supraśl, Dom Ludowy. Widok od ul. Piłsudskiego (pn.-wsch.), stan po remoncie.

Fot. Joanna Kotyńska-Stetkiewicz, czerwiec 2016.

Supraśl, Folk House. View from Piłsudskiego Street (north-east), state after renovation.

Photo: Joanna Kotyńska-Stetkiewicz, June 2016.

Dom Ludowy położony jest w centrum miasta, przy jednej z głównych ulic, na dość dużym skwerze usytuowanym między dwoma kościołami: pw. Świętej Trójcy i NMP Królowej Polski. Budynek został wzniesiony z drewnianych bali w konstrukcji węglowej, połączonej z sumikowo-łątkową, posadowiony na otynkowanej kamienno-ceglanej podmurówce. Jego ściany zostały pokryte szalunkiem w układzie poziomym i pionowym, a dach pobity blachą. Centralną częścią rozczłonkowanej bryły budynku jest dość wysoki korpus główny, nakryty dachem kopertowym, mieszczący scenę, salę widowiskową i reprezentacyjną klatkę schodową zlokalizowaną w pięciobocznym aneksie od frontu. Po obu stronach głównego korpusu znajdują się parterowe przybudówki, nakryte dachami trójspadowymi, z których południowa, mieszcząca obecnie salę ślubów, wyróżnia się sześciobocznym rzutem. Do tylnej elewacji korpusu przylega zadaszony taras pełniący rolę letniej sceny. Dom Ludowy wzniesiony został w stylu modernistycznym, cechuje go zatem kubiczność bryły, płaskie elewacje pozbawione detalu, niski dach, przeszklona klatka schodowa oraz ujednolicona stolarka okienna i drzwiowa.

4. Supraśl, Dom Ludowy. Widok od ul. Dolnej (pn.), stan po remoncie, w głębi kościół pw. Świętej Trójcy. Fot. Aneta Kułak, luty 2016.

Supraśl, Folk House. View from Dolna Street (north), state after renovation, in the background: church of the Holy Trinity. Photo: Aneta Kułak, July 2016.

Budynek, określony jako Dom Ludowy, został wpisany wraz z gruntem do rejestru zabytków jako jeden z dwóch istniejących na terenie ówczesnego woj. białostockiego Domów Ludowych, zaprojektowanych przez arch. Jarosława Giryna oraz budynek o dużych walorach architektoniczno-kulturowych i krajobrazowych.

Prace remontowe i adaptacyjne przy obiekcie prowadzone były w latach 2013-2015 staraniem gminy Supraśl na podstawie projektu opracowanego przez arch. Mirosława Snarskiego. Zakres robót budowlanych przy zabytku był bardzo szeroki. Obejmował m.in.: wymianę zniszczonych belek konstrukcyjnych, fragmentów więźby dachowej i stropów; ocieplenie ścian przy pomocy wełny mineralnej; wymianę pokrycia dachowego, szalunku, stolarki okiennej i drzwiowej, części podłóg; usunięcie starego tynku na drankach i zastąpienie go tynkiem położonym na płytach gipsowo-kartonowych; wykonanie nowych schodów zewnętrznych oraz wewnętrznych (łącznie z balustradą) we frontowej klatce schodowej; zaopatrzenie sali widowiskowej w okładziny akustyczne i elementy techniki scenicznej; montaż dźwigu platformowego dla osób niepełnosprawnych.

5. Supraśl, Dom Ludowy. Elewacja frontowa (wsch.) i boczna (pn.), stan po remoncie.

Fot. Aneta Kułak, luty 2016.

Supraśl, Folk House. Front (east) and side (north) elevation, state after renovation.

Photo: Aneta Kułak, February 2016.

Celem robót budowlanych było przywrócenie zabytkowi jego pierwotnej funkcji widowiskowej i reprezentacyjnej (sala ślubów) oraz wyglądu jak najbardziej zbliżonego do oryginału, a także wyeksponowanie walorów architektonicznych i przywrócenie znaczenia, jakie miał dla Supraśla w okresie międzywojennym. W trakcie robót budowlanych odkryto pod oszalowaniem zasłepione otwory okienne i drzwiowe oraz pozostałości balkonu w sali widowiskowej. Dlatego też zdecydowano o przeprowadzeniu badań architektonicznych, w wyniku których odtworzono większość pierwotnych otworów, powiększono antresolę w sali widowiskowej o balkon z pełnym parapetem, przywrócono rangę reprezentacyjnej klatki schodowej. W północnej części elewacji zachodniej odkryto fundamenty będące prawdopodobnie pozostałością tarasu. Obok zbudowano zadaszoną scenę letnią, stanowiącą zaplecze sceny wewnętrznej. Na podstawie zdjęć archiwalnych powstał projekt stolarki okiennej i drzwiowej. Odstąpiono od otynkowania elewacji, co sugerował autor badań architektonicznych arch. Krzysztof Kulesza. Zamiast tego zastosowano poziome, niefazowane deski szalunkowe pomalowane na kolor

6. Supraśl, Dom Ludowy. Widok od ul. Piłsudskiego (pn.-wsch.), stan przed remontem. *Fot. Aneta Kułak, czerwiec 2009.*

Supraśl, Folk House. View from Piłsudskiego Street (north-east), state prior to renovation.

Photo: Aneta Kułak, June 2009.

7. Supraśl, Dom Ludowy. Wnętrze – scena w sali widowiskowej, stan po remoncie.

Fot. Aneta Kułak, luty 2016.

Supraśl, Folk House. Interior – stage in the spectacle hall, state after renovation.

Photo: Aneta Kułak, February 2016.

8. Supraśl, Dom Ludowy. Wnętrze – sala ślubów, stan po remoncie. *Fot. Aneta Kułak, luty 2016.*

Supraśl, Folk House. Interior – wedding hall, state after renovation. Photo: Aneta Kułak, February 2016.

złamanej bieli. Dzięki przeprowadzonym robotom budowlanym poprawiono stan techniczny budynku, przywrócono mu pierwotne funkcje oraz podkreślono jego cechy stylowe, które były wcześniej zatarte w wyniku późniejszego zastosowania m.in. profilowanych desek szalunkowych o zróżnicowanym układzie, płycinowych skrzydeł drzwiowych, zaślepieniu niektórych otworów.

Celem prac było podkreślenie modernistycznego charakteru budynku poprzez zharmonizowanie kolorystyki szalunku, podmurówki, dachu i wnętrza, zastosowanie ujednoliconej stolarki okiennej i drzwiowej oraz usunięcie z elewacji późniejszych podziałów architektonicznych. W sposobie prowadzenia prac budowlanych widoczne jest

dążenie do zachowania oryginalnej substancji zabytkowej – zachowano wszystkie elementy konstrukcyjne nadające się do dalszej eksploatacji oraz podłogi deskowe w sali widowiskowej, na scenie i niektórych korytarzach. Z powodu złego stanu zachowania konieczna była wymiana stolarki okiennej i drzwiowej. Nową stolarkę okienną wykonano z drewna (z wyjątkiem metalowych okien w klatce schodowej), zgodnie z rysunkiem autora badań architektonicznych, opartym na zdjęciach archiwalnych. Wymieniono również balustradę i stopnice schodów prowadzących na balkon.

Dzięki kompleksowym pracom budowlanym przeprowadzonym w Domu Ludowym w Supraślu udało się zachować i wydobyć jego walory zabytkowe, a także poprawić funkcjonalność budynku i uwydatnić jego walory estetyczne. Dom Ludowy jest interesującym przykładem lokalnej odmiany modernizmu, w której używano drewna jako głównego budulca.

9. Zakopane. Gala obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków, wręczenie nagród GKZ, od lewej: dyrektor NID prof. Małgorzata Rozbicka, GKZ dr Magdalena Gawin, pracownik UM w Supraślu Robert Wojciech Chebdczyński.

Fot. Anna Kozioł, kwiecień 2016.
Zakopane. Gala of the International Day for Monuments and Sites, presentation of the General Conservator of Monuments awards, from the left: Prof. Małgorzata Rozbicka, director of National Heritage Board of Poland, General Conservator of Monuments Magdalena Gawin, Ph. D., Robert Wojciech Chebdczyński of the City Office in Supraśl.

Photo: Anna Kozioł, April 2016.